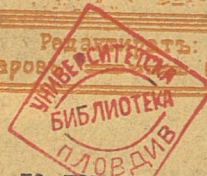

ПОПУЛЯРНА ЗЕМЛЕДЪЛСКА БИБЛИОТЕКА
СЕЛСКО СТОПАНСТВО

Редактори: Г. С. Кълбаров и М. Стоевъ.

Какъ да намалимъ загубитъ
си отъ смъртни случаи при
добитъка

отъ
Д-ръ Ас. Георгиевъ
Агрономъ.

КНИЖКА

43

Книгоиздателство
АГРАРИЯ — СОФИЯ

ЦѢНА

5

Излѣзли отъ печатъ книжки:

Книжка 1. Потрѣбни ли сж на земледѣлеца знания по земледѣлие? Отъ П. Дичевъ	Цѣна 1'60
Книжка 2. Какъ трѣбва да уреди земледѣлецътъ стопанството си, за да бжде то доходно? (още не излѣзла)	—
Книжка 3. Какъ да запазимъ влагата въ почвата? Отъ Ив. Ивановъ	1'80
Книжка 4. Какво трѣбва да знае земледѣлецътъ при развъждането и отгледването на добитъка? Отъ Г. С. Хлѣбаровъ	2'—
Книжка 5. Крѣмното цвекло, неговото отгледване, запазване и използуване. Отъ Хр. Н. Моневъ	1'60
Книжка 6. Какъ да направя добитъка си по-доходенъ? Отъ М. Стоевъ (Второ издание)	4'—
Книжка 7. Изборъ на прѣчки за ново лозе и посаждането имъ. Отъ Д. Бѣчваровъ. (Второ издание)	2'80
Книжка 8. Какъ да уреди овоцната си градина? Отъ В. Георгиевъ. (Второ издание)	2'80
Книжка 9. Какво трѣбва да знае земледѣлецътъ прѣди да почне да строи сгради въ стопанството си? Отъ инженеръ Т. Поптошевъ и Г. С. Хлѣбаровъ, агрономъ	1'80
Книжка 10. Какъ се поправятъ развалени вина? Отъ Д. Овчаровъ. (Второ издание)	1'80
Книжка 11. Зименъ и пролѣтенъ фий. Отъ Юрданъ Илийчевъ	1'60
Книжка 12. Разумно развъждане, отгледване и хранене на домашнитѣ птици. Отъ П. Габровски. (Второ допълнено издание)	5'—
Книжка 13. Какъ да си направя ново лозе? Отъ Н. Недѣлчевъ. (Второ издание)	3'—
Книжка 14. Какъ мога да добия отъ пчелитѣ си по-голямъ доходъ? (Второ прѣработено и допълнено издание). Отъ Д. Стояновъ	6'—
Книжка 15. Какви орждия и машини трѣбва да си набави земледѣлецътъ? (Нагласяване употребление и запазване). Отъ инженеръ Р. П. Василевъ	2'30
Книжка 16. Какъ да основемъ въ нашето село скотовъдно дружество? Отъ М. Стоевъ	2'20
Книжка 17. Засаждане и отгледване овоцни дръвчета въ двора. Отъ В. Стрибърни	2'20

— — — — — страна на задната корица

Популярна Земледѣлска Библиотека „Селско Стопанство“.

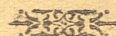
УН. Библиотека
ПЛОВДИВ

Книжка 43.

Инв. № 2131
1946

Какъ да намалимъ загубитѣ си отъ смъртни случаи при добитъка

Д-ръ Ас. Георгиевъ
Агрономъ.

Книгоиздателство „Агрария“
София, ул. Вазовъ 1.

СЪДЪРЖАНИЕ.

1. Каква е смъртността на добитъка у насъ и каква загуба прѣдставлява тя за страната ни?
2. Намаление загубитѣ отъ смъртността чрѣзъ използване и прѣработване животинскитѣ останки.
3. Какъ се отразява смъртността на добитъка за дребнитѣ стопани и нуждата отъ застраховането му?
4. Стопанското значение на застраховката на добитъка.
5. Застраховката на добитъкъ въ България.
6. Основнитѣ положения на застраховката на едъръ рогатъ добитъкъ.
7. Какъ се основава сдружаване за застраховка на едъръ рогатъ добитъкъ?

V, № 345

Какъ да намалимъ загубитѣ си отъ смъртни случаи при добитъка?

I. Каква е смъртността на добитъка у насъ и каква загуба прѣдставлява тя за страната ни?

Смъртността на добитъка може чрѣзъ по-добро гледане и хранене и по-голъма хигиеничностъ до извѣстна степенъ да се ограничи, но не и да се отстрани, понеже се дължи на причини и непрѣвидени случайности, непрѣодолими отъ стопанина и стоящи извънъ неговата воля. Причинитѣ биватъ или болести отъ заразно естество, каквито сж епизоотитѣ (чува по говедата, сапъ по конетѣ, шарка по овцетѣ, огненица по свинетѣ, прилѣчивъ отокъ, краста, шепъ и др.) или епизоотични болести и случайни нещастия, както е при смъртъ отъ старостъ, отъ пожаръ, наводнение или грѣмотевица, отъ простуда, прѣяждане, отъ антраксъ, кръвопикане, отъ падане отъ стрѣмина, отъ изяждане отъ диви звѣрове и други подобни.

За болеститѣ отъ заразно естество се грижи обикновено сама държавата, като взима мѣрки да не влизатъ въ страната епизоотии, или, ако такива сѣ влѣзли, да ги прѣмахне. Борбата противъ епизоотитѣ се води отъ държавни органи (тѣзи на санитарно-ветеринарната служба), като за цѣлата е създаденъ и „законъ за санитарно-ветеринарната служба и полиция“.

Споредъ този законъ (чл. 230), обезщетяватъ се отъ държавата съ цѣлата стойностъ животни, убити по подозрѣние, че сѣ заразени отъ чума по рогатия добитѣкъ, отъ сапъ, туберкулоза и прилѣпчива плевропневмония, но само ако при аутопсията имъ се укаже, че сѣ били здрави.

Съ три четвърти отъ цѣлата стойностъ се обезщетява убития боленъ едъръ рогатъ добитѣкъ отъ прилѣпчива плевро-пневмония и туберкулоза, а съ половината отъ цѣлата стойностъ — убититѣ болни отъ сапъ коне, мулета и магара, убития боленъ отъ чума едъръ и дребенъ рогатъ добитѣкъ и убититѣ болни отъ червенка, чума и огненица свине, а така сѣщо и убититѣ болни отъ дуринъ кобили.

Споредъ досегашния „законъ за санитарно-ветеринарната служба и полиция“, тѣзи обезщетения отъ страна на държавата, обаче, не можеха да надминатъ въ първия случай (при обезщетяване съ цѣлата стойностъ) 300 лв., а при втория (при обезщетяване съ три четвърти и съ половината отъ цѣлата стойностъ) 100 лв.

Понеже отъ една страна тѣзи обезщетения, при днешнитѣ високи цѣни на добитѣка, сѣ една съвършено нищожна помощъ, която не е въ състояние даже да заплаќи разноситѣ по дезинфекцията, а камо ли да облекчи загубата, а отъ друга — поради недостатъчното обезщетяване на пострадалитѣ стопани, тѣ вмѣсто да заявятъ появяването на нѣкоя отъ заразнитѣ болести, ги укриватъ, за да продадатъ болния си добитѣкъ на по висока цѣна и съ това спомагатъ за разнасянето на опаснитѣ болести, валагаше се едно измѣнение на горния законъ, което се направи неотдавна. Споредъ това измѣнение (на чл. 230), „въ началото на всѣка година Върховниятъ Ветеринаренъ Съвѣтъ опрѣдѣля максималната цѣна на всѣки видъ добитѣкъ, съобразно пазарнитѣ цѣни, по които ще ставатъ обезщетенията“.

Но по известни съображения опрѣделената максимална цѣна вѣща да може да се доближава до дѣйствителнитѣ пазарни цѣни, а ще стои винаги значително по-ниско отъ тѣхъ. Така напр., за 1920 година опрѣделената максимална цѣна за едрия рогатъ добитѣкъ е само 2400 лева, когато дѣйствителната му цѣна е много по-висока. Его защо, държавната помощ, която при това се простира само до смъртностъ отъ нѣколко строго опрѣделени болести, и то само когато послѣднитѣ бждатъ констатирани отъ държавни органи и животнитѣ бждатъ убити отъ тѣхъ, не е помощъ, на която собственикътъ на скъпъ и цѣненъ добитѣкъ м. же да разчита въ случай на постигнало го нещастие.

Въ страни, дѣто държавата се грижи повече и не жали срѣдства за силно развита санитарно-ветеринарна служба, епизоотитѣ сж съвършено ограничени и скотовѣдството е сравнително по-запазено отъ тѣхъ. У насъ, обаче, дѣто и въ това отношение има още много да се желае, ежегодно се понасятъ не малко загуби отъ епизоотии, противъ които не могатъ да се взематъ мѣрки по простата причина, че санитарно-ветеринарната помощ е още много оскъдна. Не само села и общини,

но и цѣли околии имаме днесъ безъ ветеринаренъ лѣкаръ или фелдшеръ.

При това положение — много оскъдна санитарно-ветеринарна помощ и обезщетяване отъ страна на държавата само въ строго опрѣделени и ограничени случаи — стопанитѣ на добитѣкъ сж прѣдоставени сами да понасятъ тежкитѣ послѣдствия отъ често пжти тѣй много врлуващитѣ измежду домашнитѣ животни болести и отъ всички други непрѣодолими и случайни бѣдствия, отъ които добитѣкътъ тѣй много гине.

Ежегодната смъртностъ на добитѣкъ у насъ отъ обикновени болести и случайни нещастия е срѣдно около 4—5%¹⁾ т. е. на 100 добичета умиратъ ежегодно 4—5, взето срѣдно за нѣколко години. Прѣзъ нѣкои години тази смъртностъ е значително по-висока. Така напр., слѣдъ войната, отъ която добитѣкътъ бѣ много изтощенъ, и слѣдъ гладната зима прѣзъ 1918-19 г. смъртността на добитѣка бѣ много по-голяма, на мѣста дори до 50%.

¹⁾ Отъ свѣдѣніята на отдѣлението за застраховка на добитѣкъ при Бѣлг. Ц. Кооп. Банка се вижда, че за 7 год. срѣдно е умрѣлъ застрахованъ добитѣкъ 3.9%, а само за 1919 год. 4.31%.

Не е малък процентът на смъртност и през 1940 година, когато само болестта „кръвопикане“ грабна тъй много жертви от едрия рогат добитък.

Загубата от смъртността на добитъка се понася от самите стопани и тя е толкова по-тежка, колкото по-дребенъ е стопанинът, колкото има той по-малко добитък. Ако единъ земледѣлец има само два вола и загуби единия въ най-работно време, ударътъ за него е толкова чувствителенъ, че цялото му стопанство може да почувствува сътресение. А ако се появи „кръвопикане“ или „антраксъ“, или въ коя друга заразителна болест, не е изключена възможността да загуби той и двата си вола. Нещастieto тогава е толкова голямо, че стопанството му се застрашава дори отъ пълно разорение.

Но не е малка и загубата, която ежегодно понася националното ни богатство отъ смъртността на добитъка. Ако прѣсметнемъ всички ни добитък (едъръ и дребенъ) въ едри глави, като вземемъ 10 овце и 10 кози, а също така и 6 свине за една глава едъръ добитък, ще получимъ общо 3,729,512 глави, които смѣтнати най-малко по 1000 лв. едната, прѣдставляватъ едно национално богатство

отъ кръгло четири милиарда лева. Ако приемемъ обикновената смъртност на добитъка у насъ 4%, тогава ежегодно губимъ по 149,183 глави едъръ добитък, които, смѣтнати най-малко по 1000 лв. едната, прѣдставляватъ една ежегодна загуба за националното ни богатство отъ кръгло 150 милиона лева.

Но понеже процентътъ на смъртността е презъ нѣкои години въ дѣйствителностъ много по-голямъ, то и загубата, която търпи нашето скотовѣдство, а съ това и националното ни богатство, е въ сжщностъ много по-голяма.

2. Намаление загубитъ отъ смъртността чрезъ прѣработване животинскитъ останки.

Останките на умрѣлия добитък не се използватъ у насъ добръ. Единственото, което се взима отъ умрѣлото добиче, е кожата му, но и тя не винаги се приготвя добръ, за да получи по-голяма стойностъ. Така напр., кожата на два еднакво възрастни и въ еднакво състояние умрѣли волове въ едно отъ софийскитъ села, сж били продадени, поради различното имъ приготвяне, едната за 267 лв., а другата само за 52 лв.

А понеже у насъ неумѣнието и немарливостта въ това отношение сж навѣждатъ още доста голѣми, можемъ да си прѣдставимъ, какви загуби се дължатъ само на тѣхъ.

Обикновено при използване само кожата на умирѣлото животно може да се вземе 10% отъ стойността му, а се губятъ 90%. Тази загуба, разбира се, би била по-малка, ако можеше да стане по-правилно използване и прѣработване и на другитѣ останки. Въ по-напрѣднатитѣ западно европейски страни има създадена въ това отношение цѣла индустрия, цѣляща запазването до най-голѣма степенъ народното богатство, но ние и въ това отношение сме доста назадъ¹⁾.

Нека видимъ какъ се използватъ другадѣ останкитѣ на закланитѣ и умирѣли добичета, за да имаме една малка прѣдстава за това, което ни още прѣдстои да правимъ и у насъ, ако искаме да запазимъ нашето национално богатство и поне да намалимъ загубитѣ, които ежегодно понасяме.

¹⁾ Напоследъкъ сж поискани отъ М-вото на Търговията нѣколко концесии за прѣработване на животински останки.

Отъ закланитѣ животни или убити по необходимостъ, освѣняъ месото, което се употребява за храна, използватъ още кръвта, червата, кожата, лойга, коститѣ, роговетѣ и космитѣ.

Отъ кръвта, която съставлява обикновено $\frac{1}{12}$ — $\frac{1}{15}$ частъ отъ живото тегло на добичето (женскитѣ животни и добръ угоенитѣ иматъ по-малко кръвъ), се добива, слѣдъ прѣработването ѝ въ прѣсно състояние, албуминъ и кръвно брашно. Докато по-рано албуминъ сж добивали само отъ бѣлтѣка на яйцето, днесъ го добиватъ отъ серума на кръвта. Кръвно брашно пѣкъ получаватъ, като изсушаватъ кръвта (отъ 1000 килогр. кръвъ се добива 140 кгр. кръвно брашно); то се употребява за храна на изкуствено подхранвани риби и за изкуствени торове.

Отъ чървата, слѣдъ прѣработването имъ, добиватъ материалъ за соджущи и саلامي, а отъ овнешки и агнешки чърва правятъ струни за инструменти.

На кожата отдаватъ голѣмо внимание, защото една добръ запазена и изсушена, усоялена и опавена кожа може да стане много цѣненъ продуктъ.

За лойта, особено отъ добръ угосени животни, има развита цѣла индустрия и всички части се използватъ най-добръ, като се прѣвръщатъ въ много цѣвни продукти. Така, отъ 100 кгр. лой (отъ около $2\frac{1}{2}$ —3 угосени вола) се добива 21 кгр. масло за ядеве, наречено маргаринъ, което почти не се различава отъ обикновеното; 27.5 кгр. стеаринъ за свѣщи, 28 кгр. олеинъ за добиване сапуна, 3 кгр. чистъ глицеринъ и 20.5 кгр. отпадъци, които се употребяватъ за изкуствени торове.

Лойта отъ умрѣли животни се използва най-добръ за направа на сапунъ. Това става най-лесно съ натриево лишия (сода каустикъ), като за 5 кгр. лой е нужно 1 кгр. сода, разтопена въ 9 литри вода. Когато сода липсва, сапунъ може да се направи и съ пепелва лишия (луга), като за 5 кгр. лой се взематъ 30 кгр. дървена пепелъ и $1\frac{3}{4}$ кгр. чиста негасена варъ.

Коститѣ се употребяватъ за добиване на костено брашно, отъ което правятъ фосфатенъ изкуственъ торъ, особено пригоденъ за по-леки почви, и храна за младъ добитъкъ; употребяватъ ги също и за костена пепелъ, която намира приложение въ фабрикацията на стѣклото. Отъ овладени кости пъкъ при-

готвятъ препарати за чистене, а също и боя за обуща. Най-послѣ отъ коститѣ на краката, жилитѣ и костения хрущялъ добиватъ клей и лѣпило.

Роговетѣ се употребяватъ въ фабрикацията на гребенитѣ.

Отъ космитѣ на животнитѣ се употребяватъ за индустриални цѣли опашката и гривата на конетѣ, опашкитѣ на говедата, козината на козитѣ и четината на свинетѣ. При прѣработване пъкъ на кожата въ табакханитѣ космитѣ имъ се отдѣлятъ и се използватъ за разни плѣстени издѣлия.

Почти нито една частичка отъ тѣлото на животното не остава неуползотворена. Само така може да се покрие поне отчасти загубата, причинена отъ смъртта на добичето.

Сравнително по-малко се използватъ труповетѣ (леповетѣ) на умрѣли животни, понеже никаква частъ отъ тѣхъ не може да се употреби за храна. Отъ животинското тѣло обикновено $\frac{2}{3}$ сж воднисти части, а само $\frac{1}{3}$ твърди, които оставатъ за прѣработване. Отъ тази $\frac{1}{3}$ частъ (33%) 10% съставляватъ мастни вещества и 23% мекни и костени. Отъ мастнитѣ вещества добиватъ сапунъ, свѣщи,

стеаринъ и мастино масло, а отъ меснитѣ и костенитѣ — изкуствени торове.

Отъ труповѣтъ на умирѣлитѣ животни се използватъ кожитѣ, космитѣ, коститѣ, роговетѣ и копитата за сжщитѣ цѣли, за които се спомена по горѣ. Останалитѣ части — месото и мастногитѣ — се третиратъ чрѣзъ пара или сѣрна киселина ($20-45^{\circ}$), при което масъта се отдѣля на повърхността и отъ тамъ се събира.

При това използване труповѣтъ на умирѣлитѣ животни, хигиеничността по отношение заразитѣ се спазва много по-добрѣ, отколкото ако се хвърлятъ или се закопаятъ въ ями, отъ дѣто могатъ да бждатъ изровени отъ кучета, които разпространяватъ заразата. Като най-сигурно срѣдство за прѣдпазване разпространяването на заразата е изгарянето на умирѣлитѣ отъ заразителна или съмнителна болестъ животни, но това у насъ много рѣдко се върши.

Съ използването на останкитѣ отъ труповѣтъ на умирѣли животни по горѣописания начинъ, загубитѣ отъ смъртността на добитъка се сравнително доста намаляватъ. При нашитѣ условия, обаче, дѣто това не се вър-

ши, загубитѣ се понасятъ отъ стопанитѣ напълно и тѣ сж толкова по-тежки, колкото сж по-чести и съ колкото по-малко добитъкъ разполага стопанството.

3. Какъ се отразява смъртността на добитъка за дребнитѣ стопани и нуждата отъ застраховането му?

Както видѣхме по-горѣ, обикновената смъртностъ на добитъка у насъ е $4-5\%$, значи ако единъ стопанинъ има 100 глави добитъкъ, той трѣбва да разчита на ежегодна загуба отъ срѣдно 4—5 глави. За него загубата на нѣкое животно не е изненада и въ по-добрѣ уреденитѣ едри стопанства обикновено прѣдвиждатъ разходи за ежегоднитѣ загуби на добитъкъ, като ги причисляватъ къмъ разходитѣ за ремонтъ на стадото.

Ако сжщитѣ тѣзи 100 глави добитъкъ сж разпрѣдѣлени между повече дребни стопани, по 1, по 2 или по 3 добичета, тѣхвата смъртностъ е пакъ сжщата, но разликата ще се състои въ това, че никой отъ тѣзи дребни стопани нѣма да знае, кому именно добичето ще бжде засѣгнаго и затова смъртъта на всѣко едно отъ тѣхъ ще бжде пълна изненада за стопанина му.

Панотина, може би всеки отъ тези стопани би искалъ да отдѣли на страна известень процентъ отъ стойността на добитъка си, за да има приготвена известна сума, съ която да може веднага да си купи ново добиче на мѣстото на умрѣлото. Но той не знае, дали нещастieto нѣма да го сполети още същата година, въ какъвто случай трѣбва да отдѣли 100%, или на втората година, когато трѣбва да отдѣли за първата и втората години по 50% отъ стойността му.

А обикновеното положение е такова, че когато на дребния стопанинъ умре нѣкое добиче, това е за него изненада и истинско нещастие, което го заварва безъ готови срѣдства, съ които да може да си набави веднага друго добиче.

Каква загуба може да понесе стопанинътъ, който има до 100 глави добитъкъ, въ сравнение съ този, който има по-малко, при умирането на едно добиче, се вижда много нагледно отъ долната таблица.

Колко глави има стопанството	Срѣдна стойность лв.	Обща стойность лв.	Годишна загуба				Загуба по отношение на общата стойность на добитъка въ 0 0.	Загубата
			Умрѣли до бичета	На стойность лв.	% отъ всичкия добитъкъ	кожата п. оладені за 10% загуба		
100	400	40000	1	400	1	360	0.9	
50	400	20000	1	400	2	360	18	
20	400	8000	1	400	5	300	45	
10	400	4000	1	400	10	360	9	
5	400	2000	1	400	20	360	18	
2	400	800	1	400	50	360	45	
1	400	400	1	400	100	360	90	

Отъ тази таблица се вижда, че при умирането само на едно добиче въ разнитѣ голѣмини стопанства и при използването само на кожата му, стопанинътъ, който има 100 глави добитъкъ, губи само 0.9% отъ общата стойность на добитъка си, а дребниятъ стопанинъ, който има само едно добиче, губи 90% и че колкото по-малко е добитъкътъ въ едно стопанство, толкова по-тежко се отразява загубата.

Тази загуба е толкова по-тежка, като се има прѣдъ видъ, че обикновено дребниятъ стопанинъ, какго се каза и по-горѣ, не разполага съ свободна сума, съ която да може да си купи ново добиче. А ако нещастieto го споleti въ най-усиленото работно врѣме, той, за да не страда стопанската му работа, се принуждава да търси пари подъ лихва и попада въ рѣцѣтъ на лихваря, отъ когото трудно може да се освободи. Такива случаи не рѣдко сѣ ставали причина дребнитѣ стопанства да задлъжняватъ и въ послѣдствие окончателно да се разоратъ.

Ако у насъ съществуваше по-добро използване на останките отъ умрѣлитѣ животни за разни индустриални цѣли, както видѣхме по-горѣ, дребниятъ стопанинъ би могълъ да получи отъ останките на умрѣлото си добиче поне 30 - 40% отъ стойността му и съ получената сума да се улесни при купуването на друго. Но понеже за сега поне сме още много далечъ отъ това пълно използване, стопанинътъ едва има възможность да получи само 10%, като продаде кожата на умрѣлото добиче, а губи 90%.

Нѣстина, всѣки дребенъ или срѣденъ стопанинъ, комуто е умрѣло добичето, би билъ

доволенъ, ако можеше да си купи ново добиче поне на изплащане за петъ, шестъ или повече години. Но на такива условия никой търговецъ не би продалъ, а и да се съгласи, той би си прѣсмѣтналъ лихви, които ще бждатъ не по малко тежки.

Въ такъвъ случай най-изгодно и благоприятно за дребния и срѣдния стопанинъ би било, ако можеше да се намѣри срѣдство да внася отъ по рано и ежегодно извѣстни вноски, срѣщу които, въ случай на нещастие съ добитѣка му, да може да получи извѣстна сума, съ която да си набави новъ добитѣкъ.

Такова срѣдство е намѣрено и то оказва въ всички западно европейски страни своето извѣтрено благотворно влияние, особено за дребнитѣ и срѣдни земледѣлски стопанства — то е вастраховката на добитѣка, почиваща на принципа на взаимноспомогателността. Срѣщу извѣстни годишни вноски, които сѣ даже по-малки отъ процента на обикновената смъртностъ, понеже държавата помага съ своя субсидия, стопанитѣ, при смъртъ на добитѣка имъ, получаватъ веднага 70—80% отъ стойността на послѣдния, съ която сума тѣ

могатъ неабавно да си купятъ друго животно, на мѣстото на умрѣлото.

Такъвъ единъ институтъ — застраховката — е много по-изгоденъ и съ по-голѣми облаги даже отъ една спестовна каса, отъ която може да се получи известна сума, слѣдъ като бѣде напълно внесена; тузъ обаче, щомъ умре нѣкое добиче, стопанинътъ му получава стойностъ, която не е още внесълъ съ ежегоднитѣ вноски.

Ще приведемъ единъ отъ многото случаи, отъ койго много ясно се вижда, каква благодать прѣдставлява за дребнитѣ стопани застраховката на добитъка. Прѣзъ есеньта 1918 г. единъ стопанинъ отъ с. Мирково (Ширдопска околия) си купилъ една млѣчна биволица за 1200 лв. Къмъ края на есеньта той я застраховалъ въ мѣстното сдружаване за застраховка на едъръ рогатъ добитъкъ и понеже въ това врѣме цѣнитѣ на добитъка се бѣха доста повишили, оцѣняватъ я за 2000 лева. За застраховането ѝ стопанинътъ платилъ за цѣла година, за гремия и други вноски, всичко около 30 лева. На 1 май 1919 год. пада силна виелица съ снѣгъ, която заварва биволицата съ другия селски

добитъкъ на паша въ балкана. Отъ силна простуда биволицата умира още тамъ. Стопанинътъ получава за кожата на биволицата 145 лв. и обезщетение 1255 лв., което му се изплатя веднага, или всичко 1400 лв. (70%). Отъ сѣщата виелица се простудили и умрѣли въ сѣщия день още 8 други биволици, но понеже тѣ не били застраховани, стспанитѣ имъ взели само кожата.

Ползата отъ застраховката на добитъка се вижда отъ този случай тѣй ясно, че става излишно да се говори за нея много. Но понеже ней прѣдстои да вземе въ стопанския животъ и на нашия земледѣлецъ видно мѣсто, ще разгледаме съ нѣколко думи значението ѝ.

4. Стопанското значение за застраховката на добитъка.

Съ подгнането цѣната на земята и на земледѣлскитѣ продукти, съ засилването на производството и съ внасянето мъ него по-голѣма интензивностъ, на първо мѣсто при което играе роля капиталътъ, нуждата отъ осигуряване на всички производствени сръдства, отъ стабилизиране на вложения въ производството капиталъ и трудъ и отъ запазването му отъ изненади и случайни нещас-

тия става все по-належаща. Въ индустриалното производство застраховката си е пробила въ всички клонове най-широкъ път; тамъ иѣма никждѣ нѣкоя фабрична сграда, машини, сурови материали или изработени продукти да не сѣ застраховани. Тамъ и всички работници сѣ застраховани противъ смъртъ или осакатяване.

Но много по-благоприятна почва за застраховката прѣдставлява земледѣлското производство и много по-нужна е тя за него, защото то е много повече изложено на стихии и бѣдствия, непрѣодолими отъ стопанина. Съ „Закона за селскитѣ общини“ сѣ застраховани на нашия земледѣлецъ кжщата, обората, плѣвнята и складираниятѣ храни срѣщу зло-сторници; цѣлото село, споредъ закона, е длъжно да плати изгорѣлата кжща, плѣвня и пр. на пострадалия стопанинъ, ако виновникътъ не бѣде откритъ. Съ това до извѣстна степенъ е запазенъ имота му, но не винаги нещастieto се дължи на виновници, а на простата случайностъ или поради несъзнателната вина на самия стопанинъ; въ такива случаи, разбира се, никакво обезщетение не се дава.

Напоследъкъ се доста разпространи по селата и застраховката на живота срѣщу

смъртъ и злополуки, което показва, че и нашиятъ земледѣлецъ става вече съзнателенъ стопанинъ. Въ всички села почти е разпространена — кждѣ по-малко, кждѣ повече — и застраховката на посѣвитѣ срѣщу градушка, срѣщу това зло, което нанася ежегодно въ-колко милиона лева загуба на страната ни и обикновено издебва да нападне и унищожи труда на земледѣльца тъкмо тогава, когато той си прави най-свѣтли планове за идната реколта и най-малко очаква злото.

Но не по-малко належаще е и застраховането на добитѣка въ земледѣлското стопанство, който прѣдставлява такова голѣмо богатство на страната ни. Добитѣкътъ, този спешенъ трудъ на дребния и срѣденъ земледѣлецъ, е изложенъ, както видѣхме по-горе, на не по-малко случайности и нещастия. Само отъ обикновената смъртностъ, безъ да се смѣтатъ заразителнитѣ болести, умира ежегодно добитѣкъ на стойностъ не по-малко отъ 150 милиона лева, а цѣло едно народно богатство отъ близо 4 милиарда е изложено безъ закрила на тъй честитѣ и случайни бѣдствия.

Ако и въ земледѣлското производство, тъй както е въ индустриалното, всички производствени срѣдства бѣха застраховани, каква

стабилностъ и какво спокойствие щѣше да сѣществува въ стопанския животъ, каква благодать за трудящия се земледѣлецъ. Нито градушка, нито болести по добитѣка щѣха да го плашатъ и никакво случайно бѣдствие не би могло да спъне развоя на стопанския животъ и да го изпрѣчи прѣдъ трудности и кризи, каквито не сѣ рѣдки въ живота на дребния земледѣлецъ.

И наистина тамъ, дѣто трудътъ и имотътъ сѣ изложени всѣки мигъ на стихии, на непрѣодолими бѣдствия и случайности, тамъ нѣма сигурностъ и спокойствие, тамъ има страхъ и бѣдвотия. Какъ гледатъ на застрахователното дѣло въ Бѣлгия — въ тази малка, но тѣй много напреднала въ всѣко отношение страна — дѣто застрахователнитѣ сдружавания за добитѣкъ се считатъ не само като защитници на личнитѣ интереси на скотовѣдцитѣ, но и като силенъ факторъ за поддръжане икономическото благосъстояние на цѣлата страна, ни показва слѣдниятъ интересенъ случай. Когато на бившия белгийски кралъ Леополдъ била указана отъ земледѣлцитѣ на едно село една лична услуга, той, за да имъ се отплати, намѣрилъ за нѣй добръ да се разпореди да изплащатъ ежегодно отъ

личнитѣ му сръдства застрахователнитѣ премии (вноски) за добитѣка на тѣзи земледѣлци.

Н, независимо отъ това, че съ застраховката на добитѣка се осигурява и запазва труда и имота на земледѣлца, тя се явява и като много добро сръдство за подобренieto на скотовѣдството. Понеже при застраховането на добитѣка е нуженъ между застрахованитѣ взаименъ контролъ по отношение гледането и храненето на добитѣка, стопанитѣ на тоя послѣдния привикватъ да го хранятъ по-добрь, да го използватъ по правилно и цѣлесъобразно, да го поставятъ при по-хигиенични условия на живѣне и въ резултатъ на това добитѣкътъ придобива по-добри и цѣни качества. А отъ това естествено най-много ще спечели стопанинътъ на този добитѣкъ. Ето защо, на застраховката на добитѣка въ много западно европейски страни гледатъ като на едно мощно сръдство за подобрене и засилване скотовѣдството въ страната.

По съ застраховката се постига и друго едно добро за скотовѣдството. Понеже заболялия застрахованъ добитѣкъ се лѣкува за смѣтка на застрахователното сдружаване и всѣки членъ на сѣщото е длъженъ веднага да заяви, щомъ добитѣкътъ му прояви и най-

слабитѣ признаци на заболѣване, то и появяването на заразни болести (епизоотии) се установява още въ началото имъ и веднага се взиматъ мѣрки за тѣхното ограничаване и отстраняване. И наистина, забѣлѣзано е, че съ развиването и засилването на застраховката на добитѣка заразителнитѣ болести по последния сж се значително намалили.

За значението на застраховката на добитѣка и за ползата стъ нея би могло още много да се каже, но ще се задоволимъ да я резюмираме въ нѣколко точки, изтъкнати отъ професоръ Ковачъ прѣдъ 2-ия конгресъ на застрахователнитѣ сдружавания за добитѣкъ въ г. Будапеща, свиканъ по инициативата на унгарскитѣ кооперации на 24 октомврий 1912 год. Споредъ него, ползата отъ тази застраховка може да се изрази въ слѣдното:

1) Застраховката на добитѣка осигурява благосъстоянието на земледѣлцитѣ и запазването на вложенитѣ въ земледѣлието капиталы;

2) Тя дава гаранции за запазване и увеличение на капиталитѣ, които животнитѣ прѣдставляватъ съ своята стойностъ, и благоприятствува подобренieto на скотовѣдството;

3) Прѣдпазва дребния земледѣлецъ отъ задлъжняване и съсипване, слѣдователно от-

странява опасността за материалното му разорение;

4) Осигурява стабилността на приходитѣ въ стопанството, като дава възможностъ, въ случай на злополука, да не се прѣкъсва ходътъ на работитѣ въ земледѣлското производство, благодарение своєврѣменното даване на обезщетение и

5) Спира разпространението на заразителнитѣ болести по животнитѣ (епизоотитѣ).

5. Застраховката на добитѣкъ въ България.

Застраховката на добитѣкъ е въведена у насъ съ законъ отъ 26 декември 1910 г., прилагането на който е започнато отъ 1912 год. За сега е въведена у насъ само застраховката на едрия рогатъ добитѣкъ, но въ проектъ е въвеждането въ най скоро врѣме и тази на конетѣ.

Застраховката на добитѣка, както е тя въведена у насъ, е свършено свободна и евтина. За да се застрахова едрия рогатъ добитѣкъ въ единъ населенъ пунктъ, вужно е образуването на сдружаване съ най малко 7 членове, почиваще на принципа на взаимно-спомогателността, което е свършено свободно

и самостоятелно: то само си избира управително тѣло и оцѣнителни комисии, които приематъ и оцѣняватъ добитѣка на членоветѣ; сжидитѣ тѣ оцѣняватъ загубитѣ и опрѣдѣлятъ обезщетенията въ случай на смъртъ, а управителното тѣло самостоятелно приема и изключва членове на сдужаването и пр. Тѣзи сдружавания сами рѣшаватъ источниците за своитѣ разходи, а за начина на своитѣ дѣйствиия приематъ единъ общъ и еднакъвъ за всички сдужавания уставъ, изработенъ отъ Бѣлг. Централна Кооперативна Банка и утвърденъ отъ Министра на Земледѣлието и Държавнитѣ Имоти. Тѣзи свободно и самостоятелно образувани и управлявани сдружавания ставатъ членове на Огдѣлението за застраховка на добитѣкъ при споменатата погорѣ банка, което огдѣление имъ служи като объединителъ и ръководителъ и упражнява нужния надъ тѣхъ контролъ.

Чрѣзъ Бѣлг. Цен. Кооперативна Банка държавата подпомага застрахователнитѣ сдружавания, като отпуска на Банката, респективно на Огдѣлението за застраховка на добитѣкъ, ежегодна субсидия отъ 100,000 лева за изплащане на едната половина отъ обезщетенията за смъртни случаи на застрахо-

ванъ добитѣкъ; втората половина пъкъ плащатъ сами сдружаванията съ събраната отъ годишнитѣ премии (вноски) за застрахованитѣ добичега сума.

Въпрѣки голѣмитѣ изгоди, които прѣдставлява застраховката на добитѣка за земледѣлския стопанинъ, особено при сравнително тѣй нискитѣ премии, както ще ги видимъ по-долу, тази застраховка не се разпространява у насъ бързо, както би трѣбвало да се желае и очаква. Докато въ другитѣ, по напрѣднали отъ насъ страни, още първитѣ години на въвеждането на застраховката сж могли да регистриратъ по нѣколко стотинъ сдружавания, у насъ даже слѣдъ 8 годишна дѣйностъ не можемъ да се похвалимъ съ голѣмъ успѣхъ. Но това се дължи на извѣстни прѣчки, едни отъ които сж вече прѣмахнати, а други постепенно ще бждатъ отстранени, за да видимъ и у насъ единъ день това полезно дѣло да стои на подобающата му висота.

Прѣчкитѣ, които сж спъвали по-бързото развитие на застраховката на добитѣка у насъ, сж слѣднитѣ:

1) Дългитѣ и продължителни войни — Балканската и Европейската — началото на които съпада съ въвеждането (1912 год.) на

застраховката у насъ, сж се лъхвали не малка прѣчка за популяризирането ѝ въ широката срѣда на нашитѣ земледѣлци, вниманието на които бѣ насочено другадѣ;

2) Въ много краища на страната ни тази застраховка е още съвършено непозната, вслѣдствие неблагоприятнитѣ за популяризирането ѝ и за по широка пропаганда условия;

3) Ниската стойност на добитѣка ни до сега, вслѣдствие на което не особено се е чувствувала нуждата отъ осигуряване на вложения въ добитѣка капиталъ и трудъ;

4) Сравнително по-сложния начинъ за застраховане на добитѣка, което става чрезъ основаване на сдружавания и

5) Липсата още на достатъчно съзнание у земледѣлското ни население за нуждата отъ осигуряване и запазване на спестения и придобитъ имотъ, изложенъ на случайни и независящи отъ волята му бѣдствия. Тази липса на съзнание се дължи и на вродения у земледѣлца страхъ прѣдъ новоначивания, ползата отъ които не е още непосредствено изпиталъ.

Едни отъ горнитѣ прѣчки сж вече отстранени. Така, слѣдъ продължителнитѣ и уморителни войни сж вече настѣпили за зем-

ледѣлца нормални и спокойни условия за дѣйностъ. Прѣчка за популяризирането на застраховката между земледѣлското население вече нѣма. Освѣтъ това, стойността на добитѣка е твърдѣ много повишена, за да накара стопанина му да се грижи повече за него. При това, слѣдъ като сж вече тѣй много разпространени въ земледѣлската срѣда разнитѣ кооперативни сдружавания (кредитни, потрѣбителни, производителни, земледѣлски, скотовѣдни и др.) и кооперативниятъ духъ на нашия земледѣлецъ се всѣки день засилва, основаването на сдружаване за застраховка на добитѣкъ, ръководеното на което поради упростеното книговодство е много по-лесно нѣма да прѣдставлява вече никаква трудностъ.

Достатъчно сигурна гаранция за закрѣпването у насъ на това отъ такова голѣмо стопанско значение застрахователното дѣло прѣдставлява резервниятъ фондъ на Огдѣлението за застраховка на добитѣкъ, който е вече надъ 1,800 000 лева. Понеже този фондъ служи за изплащане едната половина отъ обезщетенията на застрахователнитѣ сдружавания, неговото засилване гарантира редовното по-срѣщане на едната половина отъ загубитѣ

на тѣзи одружавания даже и тогава, когато тѣзииятъ брой се значително увеличи.

6. Основнитѣ положения на застраховката на едъръ рогатъ добитѣкъ.

Всѣко одружаване за застраховка на добитѣка приема при основаването си устава, изработенъ отъ Б. Ц. Коопер. Банка и утвърденъ отъ Министра на Земледѣлнето и Държавнитѣ Пмоти.

Споредъ този уставъ (§ 1), одружаването се основава върху началата на взаимността и е членъ на Осдѣленнето за застраховка на добитѣкъ при Б. Ц. Коопер. Банка.

Одружаването има за цѣль (§ 2) да застрахова едрия рогатъ добитѣкъ на членоветѣ си противъ врѣди и загуби, причинени отъ смъртъ и убиване по необходимостъ, вслѣдствие всѣкакъвъ видъ болести, наравяване, пожаръ, грѣмотевица, наводнение, изсяждане отъ хищници и други нещастни случаи, независими отъ волята на стопанина.

Застрахова се само годенъ добитѣкъ, а такъвъ се счита, който е не по-младъ отъ 6 мѣсеца и не по-старъ отъ 12 години, който не е боленъ или съмнително боленъ, не е лошо храненъ и излуренъ отъ употребение,

нито е наеменъ и такъвъ, който се държи въ обори, въ които постоянно приижда и добитѣкъ за търговия, вслѣдствие на което е повече изложенъ на зараза.

Застрахованиятъ добитѣкъ се държи постоянно въ дружествения районъ (§ 5) за да се намира подъ постояненъ контролъ отъ страна на управителния съвѣтъ и дори на отдѣлнитѣ дружествени членове. Когато застрахованиятъ добитѣкъ служи като прѣвозно сръдство (§ 22) и излѣзе извънъ дружествения районъ за повече отъ 5 дни, стопанинътъ е длъженъ прѣди излизането да увѣдоми за това управителния съвѣтъ. Въ противенъ случай той губи право на обезщетение за загуба, станала извънъ района на одружаването. А ако отдалечаването трае повече отъ 14 дни, застраховката се прѣкратава и се подновява 10 дни слѣдъ завръщането на добитѣка, и то ако послѣдния се завърне здравъ и въ продължение на тѣзи 10 дена не прояви признаци на заболяване.

Когато застрахованиятъ добитѣкъ се намира извънъ дружествения районъ, но застраховката му не е прѣкратена и се случи да заболѣе, да се нарани или да умре и стопанинътъ нѣма възможность да увѣдоми за

това въ опредѣления срокъ управителния съвѣтъ, той трѣбва да се снабди отъ най-близката общинска властъ съ удостоверение, въ което да е означена случката и изложени причинитѣ, както и мѣркитѣ, които сж взети отъ стопанина за прѣдотвратяване нещастиято.

Районътъ на сдружаването изобщо не трѣбва да бжде много голѣмъ, по възможностъ да не излиза извънъ една община или село, за да могатъ всички членове да се познаватъ добръ и да се контролиратъ взаимно; тогава даже и мисль за измама нѣма да се допуска.

Всеки членъ е длъженъ да застрахова всички си годенъ за застраховане едъръ рогатъ добитѣкъ, а не само отдѣлни добичета (§ 5, точка 2). Иначе недобросъвестни стопани биха застраховали само по старитѣ си и изтощени добичета, смъртността на които е сравнително по-голѣма и съ това да увеличатъ риска, носенъ отъ членоветѣ; а имало е случаи стопани, които не сж застраховали всички си добитѣкъ, да посочватъ за застраховани и незастрахованитѣ животни, въ случай че нѣкое отъ тѣхъ умре.

На новозастраховани животни застраховката влиза въ сила 10 дена слѣдъ приемане стопанина за членъ (§ 7) или слѣдъ записването му въ застрахователната книга, за да да не би да иматъ нѣкоя скрита болестъ, която въ този срокъ ще може да се прояви.

Като всеко кооперативно дружество, и това сжщо държи на изправността и моралнитѣ качества на своитѣ членове. Затова (§ 10) не могатъ да бждатъ членове или, ако вече сж такива, изключватъ се стопани, които лошо се отнасятъ съ добитѣка си, влѣ го хранятъ и не се грижатъ достатъчно за него; които сж измамили или сж се опитали да измамятъ сдружаването или пъкъ сж търговци на едъръ рогатъ добитѣкъ; които не си изпълняватъ задълженията спрѣмо сдружаването или които съ неприличното си поведение затрудняватъ правилния ходъ на дружественитѣ работи.

Редовно всека година отъ тричленна оцѣнителна комисия се извършва два пѣти въ годината (въ първата половина на мѣсцитѣ октомври и априлъ) полугодишенъ прѣгледъ (§ 20) на всички добитѣкъ на членоветѣ на сдружаването, съ цѣль да се установи, застраховалъ ли е всеки членъ всич-

кия си годеиъ за застраховка добитѣкъ и дали не е станало нѣкакво измѣнение въ стойността на застрахования добитѣкъ, споредъ цѣнитѣ на най близкия пазаръ. Въ такъвъ случай се прави прѣоцѣнка на застрахования добитѣкъ, като стойността му се повишава или намалява.

Ако нѣкой членъ не е доволенъ отъ направената оцѣнка или прѣоцѣнка на добитѣка му, той може въ тридневенъ срокъ да се оплаче на арбитражния съдъ при сдружаването, който рѣшава въпроса окончателно.

За всѣко заболѣване, смъртъ или убиване по необходимостъ на застраховани животни, стопанитѣ имъ сж длѣжни въ срокъ отъ 24 часа (§ 23) да съобщатъ за това на управителния съвѣтъ на сдружаването.

Веднага съ съобщаването прѣдседателтъ или подпрѣдседателтъ съ още двама членове отъ управителния съвѣтъ на сдружаването прѣглеждатъ добитѣка, за да се установятъ добръ причинитѣ на заболяването, смъртта или убиването по необходимостъ, като се събиратъ всички подробни свѣдѣния отъ стопанина на пострадамото добиче (§ 24): Причината за смъртта или заболяването трѣбва винаги добръ да се изслѣдва, за да не

би да е имало умисълъ или небрѣжностъ отъ страна на стопанина и смъртта да е послѣдвала по негова вина.

Ако се уваже, че заболѣлото или ранено добиче нѣма нужда да бѣде убивано по необходимостъ, а може да се подложи на лѣкуване, такава се прѣдписва и е за смѣтка на сдружаването до срокъ отъ три седмици (§ 25). Слѣдъ този срокъ, ако животното не оздравѣе, разноснитѣ сж за смѣтка на стопанина, но ако той поиска, животното може да бѣде убито по необходимостъ.

Когато се установи, че болестта е неизлѣчима или излѣкуването ще трае дълго и ще коштува много, управителниятъ съвѣтъ може да рѣши убиването на добичето по необходимостъ (§ 26). Въ изключителни случаи и когато се налага, убиването може да се извърши и отъ стопанина на добичето, безъ прѣдварително да е взелъ съгласието на управителния съвѣтъ, и то само тогава, когато той е сигуренъ, че управителниятъ съвѣтъ ще одобри извършеното.

Когато умре нѣкое застраховано добиче по-младо отъ три години или въ напрѣдвало брѣменно състояние (§ 27), оцѣнителната комисиия е въ правото си да повиши послѣд-

ната му оценка съ най-много до 10%, защото животното е увеличило живота си тегло, а съ това и стойността си.

Слѣдъ като управителниятъ съвѣтъ установи и оценки загубата, изпраща веднага протокола на оценителната комисия, заедно съ едно извлѣчение отъ застрахователната книга за умирѣлото или убито добиче (образецъ № 12), въ Отдѣлението за застраховка на добитѣкъ при Б. Ц. К. Банка за изплащане на обезщетението. Отдѣлението провѣрява книгата, а ако е нужно и случката на самото мѣсто и при редовностъ веднага нарежда за изплащането на обезщетението. По този начинъ пострадалиятъ стопанинъ може въ най-скоро врѣме да получи обезщетение за загиналото му добиче и да бѣде улесненъ да си набави веднага друго.

Обезщетенията се изплащатъ въ размѣръ отъ оценената стойностъ (§ 31):

70% за умирѣли добичета,

80% за убити по необходимостъ.

По-високъ процентъ на обезщетение не се плаща, защото трѣбва и стопанинътъ да носи известенъ рискъ; въ противенъ случай той по-малко би се грижилъ за добитѣка си.

За убити по необходимостъ животни се плаща по-голѣмо обезщетение, понеже останките на такива животни се използватъ по-добрѣ (не само кожата, но и месото).

Обезщетението се изплаща едната половина отъ срѣдствата на сдружаването, а именно отъ внесенитѣ за застраховката премии и отъ резервния фондъ на сдружаването а втората половина отъ резервния фондъ на Отдѣлението, което ежегодно се субсидира отъ държавата.

За застраховането на добитѣка си всѣки стопанинъ при записването му членъ на сдружаването плаща слѣднитѣ вноски:

1) Встѣпителна вноска 0.25% или 25 стотинки на всѣки 100 лева отъ застрахованата сума; тази вноска единствено отива въ резервния фондъ на отдѣлението за административни и др. разноски на сжщото.

Встѣпителната вноска се плаща веднѣжъ за винаги и само при надвишение на първоначалната застрахована сума.

Примѣръ: Единъ членъ застрахова прѣзъ 1918 г. добитѣкъ за 2000 лева; встѣпителна вноска ще плати 5 лева. Прѣзъ 1919 год. сжщиятъ застрахова добитѣкъ за 2500 лв., значи за 500 лв. повече; встѣпителна

вноска за 1919 год. ще плати само за надвишението (500 лв.), т. е. 1,25 лв. А ако прѣзъ 1920 год. сѣщиятъ членъ застрахова добитѣкъ за сѣщата сума или по малка, той нѣма да плати никаква встъпителна вноска.

Сѣщо така, ако застрахованъ добитѣкъ, за който е платено веднѣжъ встъпителна вноска, прѣмине въ собственостъ на другъ членъ отъ сдружаването, добитѣкътъ продължава да бѣде застрахованъ, безъ новиятъ собственикъ да плаща повторно встъпителна вноска.

2) Премии или годишни вноски, които, биватъ първоначална, т. е. такава, която се плаща въ началото на застраховката и въ началото на всѣа застрахователна година, и допълнителна, която се взима въ края на застрахователната година, и то само тогава когато загубитѣ на сдружаването сѣ били по голѣми и за изплащането на половината отъ обезщетенията сѣ се явили недостатъчни първоначалнитѣ премии, и $\frac{2}{3}$ отъ резервния фондъ на сдружаването.

Първоначална премия се плаща 1% отъ застрахованата прѣзъ годината сума или на 100 лева 1.

Допълнителна премия при загуби отъ обикновена смъртностъ се плаща рѣдко или въ много малѣкъ размѣръ.

Но когато смъртността е била по-голѣма и загубитѣ, вслѣдствие високата оцѣнка на добитѣка, сѣ значителни, тогава може да се яви доста голѣма допълнителна премия. За да не падне тежко на отдѣлнитѣ членове, изплащането на такава допълнителна премия става по слѣдния начинъ: най-напрѣдъ се взиматъ $\frac{2}{3}$ части отъ резервния фондъ на сдружаването, слѣдъ това се разхвърля върху членоветѣ на послѣдното допълнителна премия най-много до 1%, значи толкова, колкото е и първоначалната премия, и ако и съ това не може да се покрие недостига, остатѣкътъ се разхвърля върху резервнитѣ фондове на другитѣ сдружавания, съответствено съ общата имъ застрахована стойностъ.

Съ това се постига слѣдното: 1) членоветѣ сѣ сигурни, че колкото и да сѣ голѣми загубитѣ на сдружаването имъ, въ никакъвъ случай нѣма да платятъ допълнителна премия по-голѣма отъ първоначалната и 2) взаимната помощъ се простира не само върху всички членове отъ едно сдружаване, а и върху всички сдружавания, така че когато

едно сдружаване прѣтърпи по-голѣми загуби, помагатъ му и другитѣ сдружавания.

Какви вноски трѣбва да плати единъ стопанинъ при застраховането на добитѣка си можемъ да видимъ по-ясно отъ слѣдния примѣръ:

Да приемемъ, че той има 2 вола по 3000 лева единия, една крава за 2000 лв. и едно юнче за за 2000 лв., или всичко 4 глави за 10,000 лв. За тази обща застрахована сума ще трѣбва да се платятъ:

1) встъпителна вноска (25 стот. на 100 лева). = 25 лв.

2) Първоначална премия (1%) = 100 лева.

3) За резервенъ фондъ (25 стот. на 100 лв.) = 25 лева.

Всичко 150 лева.

А понеже встъпителна вноска се плаща само първата година, за слѣдующитѣ години ще се плаща годишно по 125 лв. или само по 100 лева, ако резервниятъ фондъ на сдружаването е вече достатъчно засиленъ и не се събиратъ за него вноски.

Ако прѣзъ годината застрахованиятъ стопанинъ си купи новъ добитѣкъ и го застрахова, или стойността на застрахованиятъ му добитѣкъ се повиши, отъ него се събиратъ

съответствено надвишената сума всички прѣдвидени вноски.

За водене на дружественитѣ работи общото събрание избира за всѣки три години измежду дружественитѣ членове управителенъ съвѣтъ, състоящъ се отъ три до деветъ членове, и оцѣнители, които трѣбва да бждатъ най-малко трима (§ 44); оцѣнители могатъ да бждатъ и членоветѣ отъ управителния съвѣтъ. Отъ общото събрание се избира и контроленъ съвѣтъ, състоящъ се отъ трима членове.

Честото смѣняване на управителното тѣло не е въ интересъ на сдружаването, понеже всѣко ново запознаване съ всичкитѣ положенія и особености на устава, както и придобиване опитността въ оцѣнкитѣ, ще бжде придружено съ не малко грѣшки, които на първо врѣме непрѣменно ще спѣватъ правилния вървежъ на сдружаването.

Особено не трѣбва да се смѣнява често касиеръ-дѣловодителя, отъ опитността на когото много зависи успѣха на сдружаването.

Отъ членоветѣ на управителния и контролния съвѣти всѣка година излиза най-старата часть, а първитѣ двѣ години тѣзи, които покаже тегленото жребие (§ 44). Ако напр.

управителниятъ съвѣтъ се състои отъ 6 души и контролниятъ отъ 3, избрани за три години, първата година се тегли жребие и отъ управителния съвѣтъ излизатъ 2, а отъ контролниятъ съвѣтъ 1 членъ, като на тѣхно мѣсто се избиратъ нови; на втората година жребие се тегли само за останалитѣ отъ първата година стари членове въ управителния съвѣтъ 4 и въ контролния 2, като отъ тѣхъ излизатъ пакъ съ жребие половината; на третата година ще излизатъ останалитѣ най-стари двама членове отъ управителния съвѣтъ и единъ отъ контролния. Слѣдъ това всѣка година ще излиза най-старата трета частъ. По този начинъ управителното тѣло на сдружаването всѣка година ще се подновява съ по $\frac{1}{3}$ отъ своитѣ членове, като задържа другитѣ $\frac{2}{3}$ стари и опитни членове.

Никой членъ отъ сдружаването не може да се откаже отъ избора за членъ на управителния или контролниятъ съвѣти, на арбитражния съдъ или за оцѣнители, освѣнъ ако по-рано е изпълнявалъ нѣкоя отъ тѣзи служби три години подъ редъ.

При всѣки случай, когато нѣкой членъ отъ сдружаването е недоволенъ отъ оцѣнката на добитѣка му, отъ наложената му глоба и други таквава случаи, той има право да иска

арбитраженъ (помирителенъ съдъ), който се състои отъ трима членове измежду членоветѣ на сдружаването: единъ се посочва отъ тѣжителя, единъ отъ управителния съвѣтъ на сдружаването, а тѣ двамата избиратъ трети, който прѣдседателствува съда.

Всички застрахователни сдружавания се прѣдставляватъ прѣдъ Отдѣлението отъ комисия (чл. 17 отъ закона), състояща се отъ по едно лице за всѣки окръгъ, прѣдставено отъ окръжния съвѣтъ, измежду членоветѣ на сдружаването въ окръга, и началника на съответното бюро при Министерството на Земледѣлието.

Тази комисия се занимава съ измѣненіето на устава и врѣменното изключване на нѣкои сдружавания отъ Отдѣлението.

Трима членове отъ тази комисия образуватъ арбитраженъ съдъ при Отдѣлението, който се занимава съ всички по-важни, подигнати отъ сдружаванията спорове. Рѣшеніята му сж окончателни.

Ако прѣцѣнимъ накрай още веднѣжъ условіята на застраховката и разгледаме всичкитѣ премии и вноски, които се плащатъ при застраховката на добитѣка, ще видимъ колко е тя евтина и каква голѣма изгода прѣдставлява тя за всички земледѣлски стопани.

Годишната премия (1%) заедно съ встъпителната вноска ($\frac{1}{4}\%$) и тази за резервния фонд ($\frac{1}{4}\%$) съставлява общо $1\frac{1}{2}\%$ отъ застрахованата сума, когато у всички почти западно-европейски държави само годишната премия е не по-малка отъ $2-3-4\%$.

И дѣйствително, щомъ обикновената смъртностъ на добитѣка у насъ, както видѣхме по-горѣ, е $4-5\%$, застраховката не би могла да стане въ никакъвъ случай съ премия по-малка отъ този $\%$ (ако не бѣше ежегодната субсидия на държавата. Его защо, при тѣзи тѣй евтини условия, при които е поставена застраховката на добитѣка у насъ, не би могло да работи никое частно или акционерно дружество, нито пъкъ сдружаванията биха могли да функциониратъ самостоятелно, безъ поддрѣпката на държавата.

Освѣнъ това, никоя друга застраховка не възнаграждава тѣй добрѣ, както застраховката на добитѣка, при която паритѣ за вноскитѣ и премиитѣ никога не сж загубени. Така напр., за една застрахована противъ пожаръ къща стопанинѣтъ ѝ плаща ежегодни премии въ продължение на 50, 100 и повече години и може да се случи тази къща никога да не пострада, а застрахователнитѣ

премии безспирно ще текатъ. Добитѣкътъ обаче, подирѣ колкото години и да умре, ако не бжде закланъ или продаденъ, стопанинѣтъ му винаги ще може да си вземе съ полученото обезщетение платенитѣ премии. За едно добиче напр., застраховано за 5000 лв., ще се плаща ежегодно срѣдно по 60 лева.; ако приемемъ, че това добиче умре чакъ на десетата година отъ застраховката му, срѣщу внесениѣ за него 600 лв. премии и вноски стопанинѣтъ му ще получи обезщетение отъ 3500 лв. (70% отъ 5000 лв.).

7. Какъ се основава сдружаване за застраховка на едъръ рогатъ добитѣкъ.

Застраховката на добитѣка е износка, само когато става на кооперативни начала, на началата на взаимноспомогателността, като се оставя въ рѣцѣтъ на мѣстни сдружавания, съ по възможностъ ограниченъ районъ на дѣйствие, субсидирани отъ държавата. както е у насъ и у почти всички западно-европейски държави.

Само при този начинъ на застраховане добитѣка можемъ да имаме ниски премии, вслѣдствие упражняваната самоконтрола, която

отстранява каквито и да било измами; ако за контрола и управление се бѣха употребявали платени чиневници, застраховката би била много скъпа. Ето защо, колкото кръжътъ на дѣйностъ на едно сдружаване е по-малкъ, толкова застраховката му е по-изпосна.

Основаването на мѣстни сдружавания за застраховка на едъръ рогатъ добитѣкъ става по слѣдния начинъ:

Когато въ едно село или една община най-малко петъ стопани на едъръ рогатъ добитѣкъ пожелаатъ да го застраховатъ, заявяватъ на кмета или помощника му, който, съгласно чл. 3 отъ закона за застраховане на едрия рогатъ добитѣкъ, е длъженъ да свика въ общината събрание отъ мѣстнитѣ стопани на едъръ рогатъ добитѣкъ.

Това събрание може да бѣде свикано и отъ самитѣ пожелавши стопани, отъ учителя, свещеника, банковия чиновникъ, отъ агронома или земледѣлския администраторъ, отъ ветеринарния лѣкаръ или фелдшеръ или отъ коо и да е друго частно лице, като се съобщи въ общинското управление.

Прѣди да се свика събранието, изискватъ се отъ В. Ц. Коопер. Банка и тя изпраща безплатно нуждитѣ при основаването на сдружаването слѣдни книжа: 1) Законъ за застраховане на едъръ рогатъ добитѣкъ; 2) два устава, единиятъ означенъ подъ № 1, а вториятъ — прѣписъ отъ него — № 2; 3) протоколъ обр. № 1 въ два екземпляра; 4) извлечение отъ сжция протоколъ, обр. № 2; 5) списѣкъ на членоветѣ, които основаватъ сдружаването, обр. № 3; и 6) заявление до окръжния съдъ, обр. № 4.

Прѣдъ събранието се обяснява, на какви начала почива застраховката на добитѣка и какви изгледи прѣдставлява тя за всички стопани на добитѣкъ, съгласно закона и устава, които се прочитатъ и обясняватъ подробно, и се поканватъ желающитѣ да основатъ мѣстно сдружаване за застраховка на едрия рогатъ добитѣкъ.

За основаването на такова сдружаване сж нуждни 7 души, но за самитѣ застраховани е по-добръ, ако броятъ имъ бѣде по-голямъ, защото по-лесно ще могатъ да понесатъ евентуалнитѣ загуби.

Слѣдъ това се пристъпва къмъ попълване на книжата, съ което се туря начало на основаването на сдружаването, а именно:

Устава № 1 и двата екземпляра отъ протокола обр. № 1 се подписватъ саморъчно отъ всички членове на новооснованото сдружаване. Който отъ тѣхъ не знайтъ да пишатъ, подписватъ се отъ друго въ присъствието на двама свидѣтели, като се отбѣлзва, че съдържанието на устава и протокола имъ е познато и обяснено.

На протокола обр. № 1 страницитъ 2 и 4 се попълватъ споредъ означението имъ. Той се приподписва отъ управителния съвѣтъ, който се избира измежду членоветъ на новооснованото сдружаване; управителниятъ съвѣтъ се състои отъ 3 до 9 души, а контролниятъ съвѣтъ отъ 3 души. Управителниятъ съвѣтъ пъкъ си избира единъ прѣдседател, единъ подпрѣдседател и единъ касиеръ-дѣловодителъ.

Въ устава, прѣписъ № 2, имената на членоветъ се прѣписватъ отъ устава № 1 и се завѣржаватъ отъ общинското управление, както е означено на самия уставъ.

Извлечението отъ протокола, обр. № 2, се попълва споредъ означението му и се завѣржава отъ кмета и секр.-бирника.

Списъкътъ на членоветъ, обр. № 3, се попълва съ имената на членоветъ и се подписва само отъ управителния съвѣтъ на сдружаването.

Заявлението до окръжния съдъ, образ. № 4, се подписва също отъ управителния съвѣтъ на сдружаването и се завѣржава отъ общинското управление.

Съ това членоветъ на сдружаването сж изпълнили вече формалноститъ по основаването му.

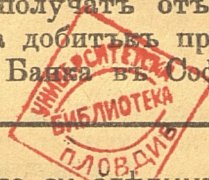
Слѣдъ това, новоизбраниятъ управителъ съвѣтъ запазва за архивата на сдружаването само закона и единъ отъ саморъчно подписанитъ отъ членоветъ на сдружаването протоколи обр. № 1, а всички други книжа (двамата устава, единъ протоколъ обр. № 1, извлечението отъ сжщия протоколъ обр. № 2, списъка на членоветъ обр. № 3 и заявлението до окръжния съдъ обр. № 4) изпраща въ Бълг. Централна Кооперативна Банка. Изпращането на книжата, както и всичката по-нататъшна кореспонденция на сдружава-

нето съ Банката, става безплатно по пощата.

Банката от своя страна поема грижата за регистриране на сдружаването въ надлежния окръжен съдъ, а следъ това и за напечатване обявление за сдружаването въ Държавен Вѣстникъ. Следъ публикуването на обявлението, Банката приема сдружаването за членъ на Отдѣлението за застраховка на добитъкъ и то почва вече да функционира.

Най-голямо удобство и леснина за основаване на застрахователни сдружавания представляватъ кредитнитѣ кооперации. Тѣхнитѣ членове сж също скотовъдци и тѣ най-добре чувствуватъ злото, причинявано отъ смъртта по добитъка. Освенъ това, за тѣхъ не е нова кооперативната дѣйность, събуденъ е достатъчно вече у тѣхъ коопер. духъ, а и на първо време всички дружествени работи могатъ да бждатъ водени отъ касиеръ-дѣловодителя на кредитната кооперация. За членоветѣ отъ такава една кооперация застраховането на добитъка представлява още по-голяма важность, защото когато послѣдния е застрахованъ, стопанинътъ му ще има по-голяма кредитоспособность.

Всички упътвания, които сж нуждни за основаване на сдружаване за застраховка на едъръ рогатъ добитъкъ, както и всички обяснения по отдѣлнитѣ положения въ устава, които не сж достатъчно ясни за незапознатитѣ съ принципитѣ на застраховката, могатъ винаги да се получатъ отъ Отдѣлението за застраховка на добитъкъ при Бълг. Централ. Кооперативна Банка въ София.

Набавете си следнитѣ книжки по скотовъдството:

Книжка 4. Какво трѣбва да знае земеделецътъ при развъждането и отглеждането на добитъка? Отъ Г. С. Хлѣбаровъ, цѣна 2 л.

Книжка 6. Какъ да направя добитъка си по-доходенъ? (Второ издание). Отъ М. Стоевъ, цѣна 4 лева.

Книжка 12. Разумно развъждане, отглеждане и хранене на домашнитѣ птици. (Второ допълнено издание). Отъ П. Габровски, цѣна 5 лева.

Книжка 16. Какъ да основемъ въ нашето село скотовъдно дружество? Отъ М. Стоевъ, цѣна 2:20 лв.

Всички книжки се доставятъ отъ Издателство АГРАРИЯ, София ул. Вазовъ № 1.

ЗЕМЛЕДЪЛЦИ!

Четете и разпространявайте мѣсечното илюстрирано списание

„ЗЕМЛЕДЪЛСКА ПРАКТИКА“

което дава съвети и упътвания по всички селскостопански отрасли, а именно: лозарство, овощарство, пчеларство, земледелие, скотовъдство, млъкарство, винарство, зеленчарство, бубарство, птицевъдство, земледѣлско строителство, домакинство и пр.

„Земледѣлска практика“ се списва отъ вѣщи наши агрономи, специалисти и практики и дава 10 книжки годишно и 2 безплатни притурки, съ интересно съдържание — една за домакинята и една за дѣцата.

Абонаментътъ за година е 25 лева, винаги прѣдплатени. Който запише 5 абонати, получава списанието даромъ.

Сп. „Земледѣлска практика“ е одобрено и прѣпоръчано отъ Министерството на Земледелието и Държавнитѣ Имоти съ окр. № 5154, отъ 16 юни 1920 год. и отъ Министерството на Народното Просвѣщение съ окр. № 14750 отъ 3 юли 1920 год. за училищнитѣ библиотеки.

Абонирането и изпращането на абонамента става на адресъ: Книгоиздателство АГРАРИЯ, София, улица „Вазовъ“ № 1.

„Шуфлай“ и „Буголеумъ“

Министерството на Земледелието и Държавнитѣ Имоти е издало слѣдното окръжно:

№ 6240. 5. XI. 1920 год. — До г. г. окръжнитѣ, пограничнитѣ и околийскитѣ ветеринарни лѣкари и фелдшери, директоритѣ на държавнитѣ конезаводи и депа за мжжки разплодници и началника на ветеринарно-бактериологическата станция. — Отъ опититѣ, които специални комисии сж правили въ конезавода „Кабиюк“ и държавното земледѣлско училище въ „Образцовъ-Чифликъ“ съ препаратитѣ „Шуфлай“ и „Буголеумъ“, е могло да се установи:

А. 1) мухитѣ, кацнали на крави, напрѣскани съ „шуфлай“, измирали;

2) кравитѣ, напрѣскани съ сжщия препаратъ, оставали спокойни въ продължение на 24 часа;

3) кърлежитѣ измирали много бързо отъ него;

4) конскитѣ мухи, кацнали по коне, напрѣскани съ „шуфлай“, измирали и бързо избѣгвали отъ конетѣ;

5) тоя препаратъ дѣйствувалъ по сжщия начинъ и върху мухата „щъркелъ“, и

6) върва се, че той ще дѣйствува сжщо така и върху „Злата муха“, която прѣзъ извѣстни години нанася голѣми загуби на скотовъдцитѣ по видинския дунавски край.

Изброенитѣ дѣйствия на „шуфлая“ противъ паразити по кожата и насѣкоми сж установени

още и отъ Варненския окръженъ ветеринарентъ лѣкаръ и отъ други държавни заведения.

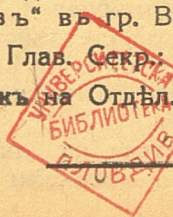
Б. „Буголеумъ“ дѣйствувалъ успѣшно противъ екземата; намазанитѣ съ него рани бързо за-схваля и заздравѣвали, дѣйствувалъ дезинфек-ционно; когато се правѣла аутопсия на отдавна умрѣли животни, той, съ своитѣ специфични свой-ства, отстранявалъ не само мухитѣ отъ трупа, но и неутрализиравалъ вонята, която отдѣлятъ такива трупове.

Прѣдъ видъ на изброенитѣ цѣнни свойства на споменатитѣ препарати и като се знае, отъ една страна, че щомъ се отстранятъ мухитѣ, жи-вотнитѣ стоятъ спокойни, че се хранятъ по-добрѣ, и че по-добрѣ се използва храната и, отъ друга, че се отстраняватъ носителитѣ на разнитѣ парази-телни болести и че, като се унищожаватъ кърле-житѣ, се унищожаватъ и ужасната болестъ пи ро-плазмоза, която прѣзъ изтеклото лѣто, въ най-усилената полска работа, нанесе толкова пакости. Министертвото прѣпоръчва препаратитѣ „Шуф-лай“ и „Буголеумъ“ на горѣпоменатитѣ длѣжност-ни лица и на всички учрѣждения и кооперации, които боравятъ съ скотовѣдство и съ скотолѣ-чение.

Препаратитѣ доставя всемирниятъ търговски музей „Изгрѣвъ“ въ гр. Варна.

За М-ра, Глав. Секр.: К. Хитиловъ.

Н-къ на Отдѣл.: Ив. Тюлевъ.

- Книжка 18. Какъ да си построя евтино, удобно и хи-
гиенично жилище? (Съ 34 рисунки, планове и изгледи въ
текста). Отъ инженеръ Т. Поптошевъ и Г. С. Хлѣбаровъ . . . 2:80
- Книжка 19. Приготовление на ракии, коняци, вермути
и ликьори. Отъ Н. Недѣлчевъ . . . 2:80
- Книжка 20. Разумно хранене на домашнитѣ животни.
Отъ Г. С. Хлѣбаровъ . . . 5:—
- Книжка 21. Люцерната. Отъ К. Бояджиевъ . . . 1:80
- Книжка 22. Развѣждане, отгледване и използване на
сринята. Отъ Ст. М. Лукановъ . . . 8:—
- Книжка 23. По-важнитѣ болести и неприятели на жит-
нитѣ растения у насъ и борбата съ тѣхъ. Отъ В. Найденовъ.
(Съ 19 фигури въ текста) . . . 3:80
- Книжка 24. Трѣбва ли да торимъ нивитѣ? Отъ Ив.
Странски . . . 2:40
- Книжка 25. Какъ трѣбва да постъпи земледѣлецътъ,
когато му се нанесатъ поврѣди върху полскитѣ имоти? Отъ
Хр. Фетвадживъ. (Ще излѣзе по-късно) . . . —
- Книжка 26. Подхранване (кърмене) и поене на пчелитѣ.
Отъ Д. Стояновъ . . . 2:40
- Книжка 27. Изборъ, хранене и гледане на работнитѣ
волове. Отъ Ж. Ганчевъ . . . 2:80
- Книжка 28. Рѣзитба на лозата. Отъ Д. Бъчваровъ. (Съ
20 фигури въ текста) . . . 4:80
- Книжка 29. Пероноспората (маната) по лозата и бор-
бата съ нея. Отъ М. Иванчевъ. (Съ 9 фигури въ текста) . . . 4:80
- Книжка 30. Разумното използване на горитѣ въ сел-
ското стопанство. Отъ М. Дилиановъ . . . 6:—
- Книжка 31. Изборъ на сѣмето, запазване и приготвля-
ването му за посѣвъ. Отъ Д-ръ Ив.-Ас. Т. Джебаровъ . . . 7:—
- Книжка 32. Заразителни болести по свинетѣ и борбата
съ тѣхъ. (Съ 5 фигури въ текста). Отъ Д-ръ Вл. Марковъ . . . 4:50
- Книжка 33. Зеленчуковата градина въ земледѣлското
стопанство. Отъ П. Буббовъ . . . 5:—
- Книжка 34. Какъ лесно и евтино да се снабди земледѣл-
ското стопанство съ изобилна и здрава вода? Отъ инженеръ
Т. Поптошевъ (Съ 24 фигури въ текста) . . . 5:—
- Книжка 35. Практическо ржководство по земледѣлско
сметководство. (Съ 18 образци отъ книги). Отъ Хр. Ивановъ . . . 7:—
- Книжка 36. Упътвания за правилното засаждане на
овощнитѣ дръвчета. Отъ П. Буббовъ . . . 2:50
- Книжка 37. Отгледването на мака. Отъ Ив. Странски.
(Съ 5 фигури въ текста) . . . 4:50
- Книжка 38. Какъ да отгледваме и използваме ливадитѣ
си, за да добиемъ отъ тѣхъ по-голямъ доходъ. Отъ Ж. Ганчевъ 7:—

Популярна Земледѣлска Библиотека

„Селско Стопанство“

Излиза подъ редакторството на агрономитѣ:

Г. С. Хлѣбаровъ и М. Стоевъ.

(Одобрена и прѣпоръчана отъ Министерството на Земледѣлието и Държавните Имоти съ окрѣжно № 3269 отъ 20. VI. 1920 год., отъ Министерството на Народното Прѣсвѣщение съ окрѣжно № 14750 отъ 3 юли 1920 год. за училищните библиотеки и отъ Министерството на Войната съ циркуляръ по военното вѣдомство № 54 отъ 5 декември 1919 год. за войсковитѣ части).

Библиотеката дава отдѣлни, завършени и лесно достъпни книжки по всички отрасли на земледѣлието и всички области, засѣгащи селското стопанство и селския животъ.

Книжкитѣ сѣ написани отъ вѣщи наши агрономи и специалисти и вѣдни обществени дѣйци.

Излѣзлитѣ книжки отъ библиотеката могатъ да се доставятъ отъ всички по доборѣ уредени книжарници въ царството, чрезъ агрономитѣ и направо отъ **Книгоиздателство АГРАРИЯ** — София, ул. Вазовъ № 108.

На настоятели въ селата, които запишатъ наймалко 5 абонати за излѣзлитѣ книжки на библиотеката, се прави 20% отстъпка отъ стойността имъ. За повече отъ 5 абонати се прави 30% отстъпка.

Книжкитѣ се изпращатъ само срѣщу прѣдварително изпращане стойността имъ въ издателството съ пощ. записъ или срѣщу наложенъ платежъ.

За прѣпоръчано изпращане да се прилага по 1 левъ за всѣки 5 книжки.

Списъкътъ на книжкитѣ е отпечатенъ на вътрѣшните страници на корицитѣ.